

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2017. 09. 28.

BUDAPEST, ZUGLÓ GYÓGYSZERÉSZTÖRTÉNETE

SZMODITS LÁSZLÓ

2017

BUDAPEST

BEVEZETÉS

A mai Zugló Budapest XIV. kerülete. Területe 18,15 négyzetkilométer. Az elnevezésére kétféle magyarázat ismert: 1. A szuglyó, vagy a zugla kifejezés sarkot, zugot, kuckót, vagy zsákutcát jelölt. - 2. A szugló szó, mint német eredetű szó mocsárlyukat jelentett. Ezt a területet a XIX. század végéig Szuglónak nevezték. Ennek az emléket őrzí ma a Szugló utca.

A legrégebbi időben már éltek itt emberek. Erről az ásatások tanúskodnak. Az egykori Egressy úton edények, a Paskál malom közelében pedig bögrék kerültek elő. Avar eredetű sírokat találtak a Fogarasi út és a Vezér út között, a Népstadion közelében pedig temetőt.

A kerület legrégebbi része a Rákos-mező volt. Ez eredetileg a középkori Pest kapujától a Rákos patakig helyezkedett el. Ez egy mocsaras és lakatlan terület volt. Az első említését 1074-ből ismerjük. 1277 májusában Timót zágrábi püspök segítségével országos gyűlést tartottak ezen a helyen. Az országgyűlés törvényes korúnak nyilvánította IV. Kun László (1262-1290) magyar királyt és kezébe adta az ország kormányzását. 1278-ban itt gyűlt össze az a sereg, amely Ottokár cseh király ellen vonult. 1275-ben és 1289-ben okleveleket is kiadtak itt. Az Árpád-ház kihalása után hagyományossá vált az országgyűlések Rákos-mezőn való tartása. Jó példa volt erre az 1307. október 10-i országgyűlés, amely Károly Róbertet királlyá választotta. Az 1458. évi országgyűlésen Hunyadi Mátyást, majd az 1540-ben János Zsigmondot itt választották meg királlyá.

A mai Hermina-mezőn volt a klarissza apácák birtoka. Itt alakították ki 1755 után a Városligetet. Fokozatosan fűz, akác, majd eperfákat ültettek itt. Az egykori Zugló területe csaknem az 1840-as évekig lakatlan volt. 1842-ben nyílt meg a Hermina-mezőn Bartl János nyaralószállodája, majd a következő években további szállók álltak már a nyaralók rendelkezésére. Ugyancsak 1842. október 10-én helyezték el a Hermina-kápolna alapkövét. József nádor 15 éves korában meghalt Hermina leányának emlékére építették ezt a kápolnát, amelyet 1856. szeptember 8-án. Scitovszky János esztergomi érsek szentelt fel. A nagyarányú lakás-, út-, és közművesítés csak 1880 táján indult meg. Nagyon lassan népesült be az egykori zuglói nyaralóhely:

1880: 3660, - **1910:** 36.200, - **1930:** 67.300, - **1941:** 91.779, - **1949:** 92.100, - **1960:** 115.500.

(A fenti adatok a „Budapest 1873-tól napjainkig” című, 1945-ben megjelent statisztikai zsebkönyvben jelentek meg).

A fővárosi törvényhatóság már 1930-ban tervbe vette Zugló önálló kerületté való alakítását, de a tényleges végrehajtás csak 1935. február 13-án történt meg. Akkor a kerületi előjáróság a

Rákosváros nevet vette fel. Azonban a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság ezt az elnevezést megváltoztatta 1935. október 23-án és a Zugló név felvételét kérte. Így innen számítható a kerület alapítása. Zugló egykori területe az 1920-as években részben a VI., a VII. és a X. kerülethez tartozott. Ennek a részei voltak: Kis-Zugló, Nagy-Zugló, Törökőr, Hermina-mező és Alsóvárosi rétek. A fenti adatokból is nyilvánvaló volt, hogy a XIX. század utolsó évtizedeiben meg kellett volna már szervezni e terület egészségügyi ellátását.

Közforgalmú gyógyszertárak

1. Szent Vendel gyógyszertár:

A belügyminiszter Rákosfalva területén a 75.456/1887. B. M. számú rendeletével Kada István gyógyszerésznek adományozta a gyógyszertár felállításának a személyes jogát. A gyógyszertár a Külső-Kerepesi út 2120. szám alatt 1888. december 4-én nyílt meg. A későbbi átszámozással a gyógyszertár a Kerepesi út 128. alatt működött. A kecskeméti születésű Kada István (1859 – 1902. november 28.) 1879. május 31-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. A gyűjtő szenvedélye révén értékes lepke, hernyó és rovar gyűjteménye volt. Az elhunyt után egy ideig a felesége volt a haszonélvező. Majd a lánya, Kada Erzsébet lett a gyógyszertár tulajdonosa az államosításig.

Kada Erzsébet 1894. november 3-án született Budapesten. A Budapesti Tudományegyetemen 1917. június 19-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. Rövid ideig Hevesen és Rákosszentmihályon működött. 1921-1937 között a Szent Vendel gyógyszertár gondnoka, majd az államosításig tulajdonosa volt. Az államosítás után alkalmazotti munkakörben dolgozott ismét Rákosszentmihályon. Budapesten halt meg 1968. október 3-án. – Irodalom: Gyógyszerészet, 1969. 32.

2. Órangyal gyógyszertár:

A belügyminiszter személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte a 39.329-1892. B. M. számú rendeletével Csányi Zoltán gyógyszerésznek a Róna utca és az Angol utca vonalán. A gyógyszertár 1892. október 24-én nyílt meg a Csömöri út (ma Thököly út) 197. szám alatt. De innen áthelyezték a Zugló utca 16. sz. alá. A 82.240-1927. N. M. M. számú rendelet megengedte a gyógyszertár áthelyezését a Bosnyák utca 1. vagy a 2. számú ház egyikébe. Végül a 1. számú házba került az új gyógyszertár. A gyógyszertár tulajdonosa 1913-tól Harsányi Károly volt. 1948-tól a gyógyszertár tulajdonosa dr. Harsányi János lett, apja, Harsányi Károly a gyógyszertár üzlettársa maradt.

Csányi Zoltán 1866-ban született a Szilágy megyei Tasnádon. A Budapesti Tudományegyetemen 1886. október 19-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. A Budapest VII., kerületi törvényhatósági bizottság és az iskolaszék tagja volt. Budapesten halt meg 1908. április 11-én, 42 éves korában. A halála után az örökösök kezében volt a gyógyszertár fenntartása.

Harsányi Károly a Hajdú vármegyei Hajdúdorogon született 1881. április 28-án. A Kolozsvári Egyetemen 1903-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1909-ben először bérbe a zuglói Órangyal gyógyszertárat, majd 1913-ban megvásárolta. Tulajdonosként 1948-ig a gyógyszertárban működött. 1954. november 10-én halt meg Budapesten. A fia, a Nobel-díjas dr. Harsányi János lett a tulajdonos.

Dr. Harsányi János rövid életrajza

Budapesten született 1920. május 29-én. A Fasori Evangélikus Gimnáziumban tanult, ahol 1937-ben matematikából megnyerte az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyt. Az érettségi vizsga letétele után apja hivatását folytatta. A pesti Pázmány Péter Tudományegyetemen 1942-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Doktorandus-jelöltként dr. Szabó Zoltán egyetemi tanár Rendszeres Növénytan Intézetében működött. Az értekezését már nem tudta befejezni, mert 1944 elején munkaszolgálatra hívták be. A német megszállás idején a szüleit Németországba deportálták. Szerencsésen megszökött és a jezsuiták bp-i Mária utcai rendházában talált menedéket. Újból beiratkozott 1946-ban a Bölcsészkarra. Itt 1947-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Ezértől dr. Szalai Sándor professzor egyetemi Szociológiai Intézetében volt tanársegéd. A megkezdett kutatásait 1948-tól már nem folytathatta, így apja gyógyszertárában működött. Az apa még 1948. június 30. előtt a nevére íratta át a gyógyszertárat. A gyógyszertárat még az államosítás előtt állami kezelésbe vették. Ezért mint tulajdonos, a mennyasszonyának a családjával 1950 áprilisában illegálisan Ausztriába szökött. Innen továbbutazva Ausztráliában telepedett le. Itt elvégezte Sydney közgazdasági egyetemét és a Brisbanei egyetem előadótanára lett. A kaliforniai Stanford egyetemen közgazdasági doktori oklevelet szerzett 1958-ban. A canberrai egyetem professzora volt 1959-1961 között. Amerikában 1961-ben telepedett le. A detroiti Wayne Egyetem tanára volt 1961-1963, végül a kaliforniai Berkeley Egyetem professzora volt 1964-1990 között. Tudományos munkássága: az elmélete olyan stratégiai problémákra kínált megoldást, amelyekben a felek csak részben, vagy pedig sehogyan sem ismerik egymás céljait és képességeit. Kimutatta: hogyan lehet a döntésméletet felhasználni egy hatékonyabb jóléti közgazdaságtan logikai megalapozására. Az egyensúly-analízis területén végzett úttörő munkásságáért 1994-ben elnyerte a Közgazdasági Nobel-díjat. Így ő lett az első gyógyszerész végzettségű Nobel-díjasunk. A Magyar Tudományos

Akadémia 1995-ben tiszteletbeli tagjává választotta. Súlyos betegségben, 2000. augusztus 8-án halt meg. A gyógyszertár ma is működik Róna gyógyszertár néven. Mai tulajdonosa, dr. Gaál Emese elérte azt, hogy a gyógyszertár falán emléktáblát lepleztek le a Nobel-díjas dr. Harsányi János emlékezetére.

3. Hungária gyógyszertár:

A belügyminiszter 70.328-1898. B. M. számú rendeletével személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte dr. Bekellay Ottó gyógyszerésznek az Erzsébet királyné út és a Hungária út kereszteződése tájékára. A gyógyszertár 1899. október 4-én nyílt meg az Erzsébet királyné út 2. alatt.

Bekellay Ottó 1833-ban született Pesten. A Pesti Tudományegyetemen 1856. június 19-én szerzett gyógyszerészi oklevelet Bekellai néven. Nincs információ a gyógyszerészi tevékenységéről és a doktorátusáról. A család görög származású volt.

A gyógyszertár bérlője Kasztriner Miklós. Ő 1868-ban született a Zemplén vármegyei Varranón. A Budapesti Tudományegyetemen 1891. október 6-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1900-ban lett a gyógyszertár tulajdonosa.

A 7234-1906. B. M. rendelet megengedte a gyógyszertár áthelyezését a Thököly út 87. alá. Az áthelyezés 1907-ben történt meg. A 76.986-1927. N. M. M. számú rendelet az elhelyezkedési területet kiterjesztette a Thököly út 79. sz. házig. A gyógyszertár új tulajdonosa 1938-tól dr. Kasztriner Péter, aki 1906. október 31-én Budapesten született. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1929. március 31-én gyógyszerészi, 1931-ben gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett. Az értekezésének címe: A természetes vizek vastartalmának jodometriás méréséről. A Gyógyszerészi Értesítő folyóiratban megjelent egy közleménye: A kútvizek vas- és mangántartalmának eredete a vasbaktériumokkal kapcsolatban (1932. 76-78). A zsidó származása miatt megvonták 1944. május 1-én a gyógyszertári jogosítványát. Nagy valószínűség szerint 1946-ban magyarosíthatta a nevét, mert az 1945/48. évi Gyógyszerészi Évkönyvben dr. Kemenes Péter a teljes jogú felelős vezető. Ilyen név nem szerepel a korábbi gyógyszerészi évkönyvekben.

4. Pannonia gyógyszertár:

A belügyminiszter személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte Szilvássy G. László gyógyszerésznek a 71.013-1900. B. M. számú rendelettel. Az engedély a Kerepesi út és a Ferencz József laktanya környékét jelölte meg. A gyógyszertár 1900. november 15-én nyílt meg a Kerepesi út 36/B alatt. A gyógyszertárat nem helyezték át, csak a házsám változott meg: Kerepesi út 24.

Szilvássy Gy. László 1869. július 16-án Jászberényben született. A Budapesti Tudományegyetemen 1891. október 27-én gyógyszerészi oklevelet szerzett. Bekapcsolódott a gyógyszerészi közéletbe. A Budapesti Gyógyszerész Testület alelnöke volt 1924-1927 között, majd tiszteletbeli alelnök. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat tagja volt. Hosszabb betegség után 1943. május 14-én meghalt. Ezt követően az özvegye volt a haszonélvező tulajdonos. 1946-tól Nyéki Béla volt a gyógyszertár hatósági kezelője.

5. Aréna gyógyszertár:

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Forgách János gyógyszerész nyerte el a 31.937-1901. B. M. számú rendelettel. Az eredeti rendelet a gyógyszertár elhelyezésére a VII. kerületben a Damjanich utca és az István út közötti részét, esetleg ezen a területen az Aréna útra (ma Dózsa György út) torkolló utcák bármelyikének Aréna úti sarokházait jelölte meg. A gyógyszertár 1902. április 13-án nyílt meg az Aréna 19. számú ház alatt. Ez a ház már szemben volt a rendelet által megjelölt utcákkal. Az Aréna út páratlan házsámú része a Zugló kerület megalakulása után a XIV. kerülethez tartozott. A gyógyszertár tulajdonosa 1910-től Polatsik József volt. Ő az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa.

Forgách János a Tolna megyei Hőgyészen 1867. szeptember 11-én született. A Budapesti Tudományegyetem 1891. szeptember 21-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1910-től a győri Megváltó gyógyszertár tulajdonosa. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Győr-vidéki kerületének 1922-től volt elnöke. 1930-tól a kiskundorozsmai Szentháromság gyógyszertár tulajdonosa volt. Szegeden halt meg 1932. III. 16-án.

Polatsik József 1880. február 25-én született a Tolna megyei Felsőíregen. A Budapesti Tudományegyetemen 1903. szeptember 20-án szerzett gyógyszerészi oklevelet.

6. Humanitas gyógyszertár:

Bittera Zoltán gyógyszerész a 45.952-1922. N. M. M. számú rendelettel az Erzsébet királyné út VII. kerületi részére kapott új személyes jogú gyógyszertár felállítására engedélyt. Az 17.013-1923-1923. N. M. M. számú rendelet az elhelyezési területet kiterjesztette az Erzsébet királyné út VI. kerületi oldaltól a Gyarmat utcáig terjedő területre. A gyógyszertár 1923. június 14-én nyílt meg az Erzsébet királyné út 54. szám alatt. A későbbi házsám-átszámolás miatt a gyógyszertár az Erzsébet királyné út 30. alatt működött. A gyógyszertár új tulajdonosa 1933-tól dr. Maurer Kornél volt Czukor Gyula üzlettárs mellett, majd 1940-től ezt megcserélték. A gyógyszertár élén 1945 után dr. Somogyi Ödönné, Klein Hedda teljes jogú felelős vezető állt.

Bittera Zoltán a Zólyom megyei Breznóbányán született 1875-ben. A Budapesti Tudomány egyetemen 1898. június 23-án szerzett gyógyszerészi oklevelet.

Dr. Maurer Kornél az Ugocsa megyei Feketeerdőn született 1901. december 25-én. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1923. június 27-én szerzett gyógyszerészi, majd 1926-ban gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett. Előbb az újpesti Magyar Korona gyógyszertár tulajdonosa volt.

Czukor Gyula 1900. november 24-én született Szatmárban. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1927. február 27-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. Ő valószínűleg 1944-45-ben halt meg.

Klein Hedda a Liptó megyei Rózsahegyen született 1908. február 24-én. A Pázmány Péter Tudomány egyetemen 1931. június 23-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. Czukor Gyula felesége volt, majd a férje halála után újra férjhez ment. Dr. Somogyi Imréné néven volt a gyógyszertár tulajdonosa az államosításig. Az 1971. évi Gyógyszerészi Évkönyvben már nem szerepel a neve.

7. Thököly gyógyszertár:

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Majorossy Béla gyógyszerész nyerte el a 80.052-1926. N. M. számú rendelettel. A gyógyszertár elhelyezésére Zuglónak a Jókai utca, Gyarmat utca, Róna utca, Bosnyák utca, Bosnyák tér és a Hajtsár utca által határolt területet jelölte ki. A gyógyszertár 1926. december 16-án nyílt meg a Thököly út 178. szám alatt. Majorossy Béla az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa.

Majorossy Béla 1898. április 8-án született Budapesten. A Budapesti Tudományegyetemen 1918. május 25-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. A Gyógyszerészi Kaszinó elnöke volt. Az államosítás után alkalmazott gyógyszerészként működött a nyugdíjba vonulásáig. 1962-ben Kiváló Dolgozó kitüntetéssel ismerték el a munkásságát. Budapesten halt meg 1970. szeptember 30-án. – Irodalom: Gyógyszerészet, 1971. 70,

8. Szent Veronika gyógyszertár:

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Torday Ferenc nyerte el a 47.985. sz. 1931. N. N. M. számú rendelettel. A gyógyszertár elhelyezésére a Telepy utca, Rákos patak, Komáromi út és az akkori főváros határát képező vasútvonal által határolt területet jelölték ki. A gyógyszertár 1932. június 16-án nyílt meg az Erzsébet királyné út 104. sz. alatt. A belügyminiszter az 232.272-1935. számú rendeletével engedélyezte a gyógyszertár áthelyezését az Erzsébet királyné út 100b. szám alá. Az 1944. évi Gyógyszerészi Almanach és az 1945-48. évi Gyógyszerészi Évkönyv szerint is Torday Ferenc volt a tulajdonos. Torday Ferenc 1926-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen.

Irodalom: Sztankai István: A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszertárakra vonatkozó adatok. Bp. 1935. 218-219,

9. Szent Antal Gyógyszertár:

A gyógyszertár felállítására a belügyminiszter a Zugló utca, Fűrész utca, Csernus utca, Bonyhádi út és a főváros határvonala által bezárt területre adta ki az engedélyt 227.375-1932 XV. B. M. számú rendeletével. A közigazgatási bizottság a közegészségügyi albizottságnak adta át a jogosítvány odaítélését. Az 1933. február 22-én tartott albizottsági ülésen 1356-1933 Kbg. számú határozattal Betegh Károly gyógyszerész nyerte el. A gyógyszertár 1933. V. 16-án nyílt meg a Fűrész utca 16. szám alatt.

Irodalom: Sztankai István: A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszertárakra vonatkozó adatok. Bp. 1935. 232,

Betegh Károly 1889-ben született a Hunyad vármegyei Fehérvízen. A Budapesti Tudományegyetemen 1912-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az I. világháborúban az olasz fronton szolgált egy hadikórházban. Hazatérve előbb Mezőtúron volt gyógyszerész. Budapestre költözött 1922-ben. Először egy gyógyszertárban működött, majd a Török Labor óbudai gyógyszergyárának lett a veze-

tője. A Szent Antal gyógyszertára mellett 1932-ben megalapította kapszula-tokjaival kiszorította a francia és a cseh import kapszulákat. 1975-ben halt meg Budapesten.

Fia, Betegh Károly 1922. XI. 19-én született Mezőtúron. A Pázmány Péter Tudomány egyetemen 1949. I. 15-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. A Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központ alkalmazottja volt. A fiatal felesége, Tóth Mariann gyógyszerész, 1968-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az OGYI tudományos munkatársa volt.

1916. VIII. 18-án Budapesten született dr. Betegh Péter Szilveszter. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1940. XI. 30-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. Gyógyszerész-doktori oklevelet szerzett 1943-ban. Az értekezésének a címe: Adatok néhány kéreg és virág porának vizsgálatához. Ő a Pantodrog társtulajdonosa volt.

9. Attila gyógyszertár:

A belügyminiszter a 216.967-1933-XV. B. M. számú rendelettel új személyes jogú gyógyszertár létrehozását engedélyezte Krebsz Géza gyógyszerésznek. A gyógyszertár felállítási területe a Nürnbergi utca (ma Hermina út), a Cserey út és az Egressy út közötti részét állapította meg. A gyógyszertár 1935 júliusában a Nürnbergi utca 8. alatt nyílt meg.

Krebsz Géza 1874-ben született a Somogy megyei Tabon. A Budapesti Tudományegyetemen 1890. május 31-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az Aradi Gyógyszerész Testület titkára volt 1912-ig. 1946-tól Krebsz Jenő lett a gyógyszertár tulajdonosa az államosításig. A gyógyszertár ekkor már a Cserei út 7. szám alatt működött. Ő 1900. február 6-án Komárom megyei Nemesócsán született és 1936-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1919-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az államosítás után a fővárosban gyógyszertárvezető helyettes volt.

10. Jóreménység gyógyszertár:

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Cserenyey Géza gyógyszerész nyerte el a 259.485-1935-XV. B. M. rendelettel. A gyógyszertár elhelyezésére a Gyarmat utcának a Hajtsár útig, a Hajtsár útnak az Amerikai úttól a vasútvonalig terjedő mindkét oldalát, valamint az útvonalak és a vasútvonal által bezárt területre jelölték ki. A gyógyszertár az Erzsébet királyné út 19. alatt 1935-ben nyílt meg.

Cserenyey Géza 1887. június 15-én született Nyitrán. A Budapesti Tudományegyetemen 1912-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Kisebb-nagyobb megszakításokkal Bayer Antal budapesti Kereszt gyógyszerrátában működött alkalmazottként. Gyógyszertári jogosítványt nyert 1935-ben. Még ebben az évben megnyílt az Erzsébet királyné úton a Jóreménységhez címzett gyógyszertára. Ennek az államosításig volt a tulajdonosa. Majd a nyugdíjba vonulásáig a Fővárosi Gyógyszertári Központ alkalmazott gyógyszerésze volt. Nagyon jól képzett gyógyszerész volt. Budapesten halt meg 1968. szeptember 8-án. Lánya, dr. Cserenyey Edit 1943-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Az egyetemi Közegészségtani Intézet adjunktusa volt.

A zuglói gyógyszertárak száma 1970-ben 14, 2001-ben 23, 2015-ben 30 közforgalmú gyógyszertár volt.

GYÓGYSZERIPARI LABORATÓRIUMOK, ÜZEMEK

1. ERI laboratórium:

A XIX. század utolsó évtizedében már egyre több injekciós készítmény volt forgalomban az európai országokban. Ebből mi sem akartunk kimaradni. Rózsavölgyi Imre (1859-1927) gyógyszerész, a budapesti Hattyú gyógyszertár tulajdonosa felismerte, hogy ezeket a készítményeket hazánkban is lehetne már gyártani. Több európai ország gyógyszergyáraiban tanulmányozta az injekciók gyártástechnológiáját. Így elhatározta még az 1890-as évek közepén egy ERI-elnevezésű üzemet hozzon létre. A tervét gyorsan megvalósította. Így hamar megindult a termelés és fokozatosan már egész országot ellátták különféle injekció-készítményekkel. Az 1927. évi halála után a leánya, Rózsavölgyi Lenke Margit lett az üzem új tulajdonosa. A család az 1930-as évek elején felkérte a már akkor nagy tudású és tapasztalt Spergely Bélát az üzem vezetésére. Áthelyezte a laboratóriumot a zuglói Stefánia út 25. szám alá. Abban az időben már országos jogkörrel működött az Országos Közegészségügyi Intézet Kémiai Osztálya, ahol minden hazánkban gyártott gyógyszer különlegességet országos jogkörrel ellenőriztek. Az ERI-cég valamennyi terméke kifogástalan volt. Rózsavölgyi Lenke Margit a családjával 1938-ban elhagyta az országot és Argentínában telepedtek le. Ezt követően „Spergely Béla és Spergely Béláné gyógyszerészeti laboratóriuma” néven tovább folytatták az ERI injekciók gyártását és forgalmazását. Az 1948. évi államosítás idején az ERI-cég beleolvadt a Kőbányai Gyógyszerárugyár (ma Richter Gedeon Gyógyszergyár) gyártási körébe.

2. Galenus Gyár (ma Reanal Finomvegyeszergyár):

Seitz Ferenc (1824-1905) és Török József (1824-1897) kiváló pesti gyógyszerészek voltak. A két család szívesen együttműködött egymással. Seitz Ferenc Thallmayer Bélával karöltve alapították meg a róluk elnevezett gyógyárú- és vegyitermék nagykereskedést. Török József pedig a pesti Szentlélek gyógyszertár tulajdonosaként még gyógycukorka vállalkozást is működtetett. A két család kapcsolata révén, Török József fia, Török Sándor (1855-1931) házasságot kötött Seitz Juttával, Seitz Ferenc lányával.

Török Sándor 1904-ben egy gyógy-árúüzemet alapított Zuglóban 300.000 Korona tőkével. A Budapesti Törvényszéken 1904. október 25-én került bejegyzésre a Galenus Gyógyszer- és Vegyszer gyár. Hamar megindult az építkezés zuglói Telepes utcában. A termelés pedig 1905 januárjában kezdődött meg. Az első üzemvezető Göllner Kornél (1867-1934) volt. Amikor ő

befejezte a küldetését, Török kapcsolatba lépett a neves Kazay Endrével, hogy legyen a gyár üzemvezetője. Ő 1910-ben érkezett Budapestre és a Galenus Gyár vegyésze lett. Mivel ebben az időben már jelentős volt a gyár profilja, ezért ekkor érte a virágkorát. Számára ekkor elsődleges volt a minőségbiztosítás és az ellenőrzés. Az 1911. évi első magyar gyógyszerészeti kiállításon Kazay 137 különféle terméket mutatott be (Gyógyszerészi Közlöny, 1911. 442). Az I. világháború okozta nehézségek nem kímélték a gyár működését. Ezért Kazay 1915 márciusában kilépett a gyárból és vidékre költözött.

A háború után a gyár a szűkös lehetőségek ellenére nehezen, de talpra állt. 1918-ban megalakult a Török Rt. Ebbe belekerült a Király utcai lerakat, a Szentlélek-, az Opera gyógyszertár (Sajnos ez utóbbi már megszűnt), a Galenus Gyár, valamint a Labor gyógyszergyár (1922-től Török-Labor). A Labor Gyógyszergyárat korábban a Kochmeister Frigyes utódai cég üzemeltette.

Közben a Török-családtól függetlenül 1925-ben megalakult a Magyar Pharma Gyógyárú Rt., amely gyógyárú-nagykereskedőként működött. Így egy rendkívül bonyolult átalakulási, részvény kivásárlási, „átcégesítési” folyamat történt. Ez érintette a Budanil festékipari céget, az Anilokémia céget, a német Merck magyarországi leányvállalatát és a I. G. Farbenindustrie Bayer-t is. 1929 februárjában megalakult a Magyar Pharma Gyógyárú Rt, mint a Bayer-cég leányvállalata. Abban az időben a Telepes utcai gyáregység már nagyon leromlott állapotba került. Ezért az üzem ekkor már átcsomagolási egységként működött. Az eredeti német Bayer készítmények itt kaptak magyar nyelvű dobozt, feliratot és betegtájékoztatót. Sajnos az 1930-31. évi gazdasági világválság is súlyos hatással volt a magyar iparra. 1931-ben Török Sándor is meghalt. Mivel nem volt a családban erős alkatú örökös, így a családi vagyon elaprózódott. Egyedül csak a Szentlélek gyógyszertár maradt meg. Jóval később derült ki, hogy Török Sándor még az életében a Galenus gyár telkének a felét az egyik munka társa nevére íratta át. Miután Török meghalt, a munkatárs a tulajdoni részét eladta a Magyar Pharma Gyógyárú Rt-nek. A telek másik részéhez a banki devalváció miatt csak nevetséges összegért jutott hozzá a Magyar Pharma Gyógyárú Rt 1934 augusztusában. Akkor hamar végeztek a felújításokkal. Mivel a nemzetközi specialitás törvény következményeként 1934-ben több Bayer-készítmény teljes gyártási folyamatát áthelyezték Magyarországra, így a cég versenyképes tudott maradni. A dobozokon az volt olvasható: „Bayer I. G. Farbenindustrie Aktiengesellschaft Leverkusen engedélyével és eljárása szerint gyártja a Magyar Pharma Gyógyárú Rt Vegyészeti Gyára Budapest”. Sajnos a II. világháború minden kapcsolat megszűnt a németországi céggel. A világháború idejétől az államosításig Balla Béla vezette a gyárat. Ekkor a Bayer cég nem ismerte el az egykori magyar országi üzemet. Az 1948. államosítás után az üzem előbb szovjet kézbe került.

1952-től a magyar állam tulajdona. 1955-től Zugló Gyógyszergyár, majd 1957-től Reanal Finomvegyészgyár néven működik még napjainkig is. Törzskönyvezett gyógyszereket nem hoz forgalomba, de a közismert Nicoflex kenőcsöt ma is gyártja és forgalmazza a közismert vegyszerek, reagensek, mezőgazdasági termékek mellett. - Irodalom: Magyar Kémikusok Lapja, 2007. 222-225,

3. A Certa Gyógyszerészeti Laboratórium:

A Certa Laboratórium dr. Nagy Béla belvárosi Szervita téri gyógyszertárában kezdett működni az 1920-as évek közepétől. Innen áttelepült Czukur László József körúti Apostol gyógyszertárába. Így rövid időn belül dr. Nagy Béla kilépett a vállalkozásból. A Certa Laboratórium résztulajdonosai, Cukor László, Kerpel Vilmos és Löcherer Tamás lettek.

A kis laboratórium forgalmának az emelkedése szükségessé tette egy nagyobb, önálló bérlemény igénybevételét. Így elszakadt a gyógyszertári laboratóriumtól és a kis üzem a tulajdonosokkal áttelepítették ezt a IX. kerületi Ipar utcába, ahol több évig működött. Itt már a laboratórium felelős vezetője Kerpel Vilmos fia, Kerpel Pál volt. Tőle vette át a vezetést Quittner Mária gyógyszerész, akinek a nevéhez fűződött a laboratórium szakmai és gazdasági felvirágoztatása. (1896. szeptember 20-án született Trencsénbányán. A Budapesti Tudományegyetemen 1917. június 22-én szerzett gyógyszerészi oklevelet). Az üzem megerősödve kinőtte magát az Ipar utcai telepből és az az 1930-as évek körül a tulajdonosok áttelepítették a IX., kerületi Szvetenay utca 21. alatti (ma Lenhossék utca) bérleménybe, amely alkalmasabbnak bizonyult a további fejlesztés és bővíthetőség szempontjából.

Quittner Mária vezetésével már részvénytársasági formában működött vállalat eredeti profilja – a Gyógyszerkönyvben hivatalos és az orvosi gyakorlatban akkor még magisztrális injekciós készítmények – lényegesen kiszélesedett. Egymás után jelentek meg a gyógyszer kereskedelemben az Országos Közegészségügyi Intézet által törzskönyvezett injekciók, továbbá oldatok, tabletták, röntgen kontraszt-anyagok, gyomor porok és így tovább. Ezek közül kiemelkedő volt az Exhepar májkészítmény, a Pyrago lázkelteő bakteriológiai készítmény és az Opium concentratum injekció. A szakmai körökben egyöntetű vélemény volt, amelyet az Országos Közegészségügyi Intézet biológiai vizsgálata is megerősített, hogy a Campdon injekció után a leghatásosabb májkészítmény volt a Certa cég Exhepar injekciója. Abban az időben ez nagy jelentőségű volt.

Mindezek előfeltétele a területi és létszámbővítés mellett modern gépi berendezések beszerzése és

üzembe helyezése volt. Magyarországon elsőként dolgozott a Certa Mikro-Rota félautomata töltő gépekkel. Itt említjük meg, hogy 1935-43 között dr. Hidvégi Gyuláné, Kass Györgyi volt a termelés irányító, majd 1943-tól 1950-ig a felelős vezető. Ő Kispesten született 1913. július 29-én. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1935. november 30-án szerzett gyógyszerészi oklevelet.

Amikor 1945 után a Richter Gyógyszergyár is megkezdte az injekciós üzemének a bővítését és fejlesztését, az üzemvezető akkor a Certa Laboratóriumban tanulmányozta az automata gépek működését és használatát. De a Richter gyári dolgozókat is betanították az új gépek kezelésére. A steril kautélák melletti ampullatöltésben a Certa Laboratórium úttörő munkát végzett és hazai szinten 15-20 évvel megelőzte a korát. 1934-től már steril munkahellyel, manipulátorral rendelkezett. A laboratórium színvonalára jellemző volt, hogy a hővel kezelhető készítményeit már 1925-től autoklávban sterilizálták. Ez a tény azért volt fontos, mert a nagyobb hazai gyógyszergyárakban csak az 1950-es években tértek át az autoklávban történő sterilizációra.

Kerpel Vilmos 1937-ben, majd nem sokkal később Czukor László is kilépett a részvénytársaságból. A részvények Löcherer Tamás és családja birtokába kerültek. Ettől kezdve a laboratórium még nagyobb fejlődésnek indult. Ennek kettős oka volt: Löcherer Tamás és Quittner Mária kitűnő szakmai és rendkívül korrekt kereskedelmi vezetése, tovább az a körülmény, hogy a vállalati nyereséget az üzem fejlesztésére, korszerűsítésére és a dolgozók munkakörülményeinek nagyfokú javítására fordították. 1943. májusában elkészült a XIV., kerületi Tábornok utca 19. szám alatt az önálló három szintes épület, ahová az üzem átköltözött. A második világháború súlyos veszteséget okozott az üzem életében. Quittner Mária a holokauszt áldozata lett. Jelentős anyagi károk is keletkeztek, de ezeket hamar felszámolták. Így a háború befejeződése után másfél hónappal már megindult újra a termelő munka. Közben folytak a helyre állítási munkálatok is. Másfél év múlva, tökéletesen helyre állítva, töretlen lendülettel működött újra a laboratórium. 1948-ban az államosítás még nem érintette az üzem önállóságát, sőt 1950 elején a vállalathoz csatolták az ERI laboratóriumot, valamint a Cito és Hormon gyógyszerüzemeket. 1948 óta a minisztérium által kirendelt vállalatvezető, Herbke József irányított. Ő a magatartásával – bár nem volt szakember – biztosította az üzem zavartalan munkáját és élvezhette a dolgozók osztatlan bizalmát és megbecsülését. 1950 nyarán a Nehézipari Minisztérium a Kőbányai Gyógyszerárúgyárhoz csatolta a Certa Laboratóriumot. Az 1950-es évek első felében ide helyezték a Gyógyszeripari Laboratóriumot. Irodalom: Gyógyszerészi Értesítő, 1924. 5. szám, 11. oldal.

Kórházak és más intézmények:

Uzsoki utcai Kórház:

Az Országos Munkásbiztosító Pénztár Központi Kórházaként nyílt meg 1927. április 28-án. Később az Országos Társadalombiztosító Intézet központi kórháza lett. A kórház házi gyógyszertára a 90.609-1927. I. N. M. M. számú rendelet engedélye alapján 1928. július 21-én nyílt meg. Itt létesült az első baleseti sebészeti osztály. Kezdetben 450 ágygal, 1930-ban már ötszáz ágygal működött. Csepai Károly főorvos hozta létre az első diagnosztikai osztályt, majd Kisfaludy Pál főorvos pedig az első rádium-osztályt. 1967-1991 között Weil Emil néven működött. Később a Hungária körút 167-169. száma alatt krónikus rehabilitációs osztályt alakítottak ki (Eredetileg itt működött a Pesti Izraelita Hitközség Aggok és Sínylők 1891-ben alapított Menháza). A további bővítésekkel és új pavilonok építésével az ágyszám 1422-re emelkedett 1990-ig.

Izraelita Chevra Kadisa Szentegylet Szeretkórháza:

Lajta Béla tervei szerint 1911-ben épült fel az Amerikai út 57. szám alatt a kórház a Gyógyíthatatlan Betegek Otthonaként. Ez az épület ma védett műemlék. Itt működik ma az Országos Idegsebészeti Tudományos Intézet. Ennek közvetlen szomszédságában az Amerikai út 55. szám alatt ugyancsak Lajta Béla tervei szerint épült fel és 1914-ben nyílt meg a Szeretkórház részeként a Pesti Vakok Intézete. Közvetlenül mellette az Amerikai út 53. szám alatt létesült az elaggott és elszegényedett kereskedők otthona. A Szeretkórház úgy működött, hogy a fizető betegektől kapott pénzből tudták csak fenntartani a szeretetotthoni részleget. A kórháznak 1934-ben 166, 1942-ben 254 ágya volt. Belgyógyászati, sebészeti, nőgyógyászati, urológiai és orr-fül-gégészeti betegeket látott el. 1950 után a MIOK, ma a MAZSIHISZ tartja fenn. 1991-ben csak belgyógyászati osztálya volt 240 ágygal.

Országos Bírósági Vegyészeti Intézet:

Az első ilyen magyarországi intézmény az 1872. évben alapított Országos Művegyészeti Intézet volt. Az Intézet alapítója dr. Felletár Emil gyógyszerész volt, akinek igen nagy érdemei voltak a toxikológiai és az orvos-rendőri vizsgálatokban. Az intézet Bírósági Vegyészeti Intézet néven 1893-ban az I. kerületi Győző utca 11. alá költözött. Az Intézetet hosszabb ideig dr. Fridli Rezső vezette.

A későbbiekben nemcsak gyógyszerészek és vegyészek vettek részt a feladatok ellátásában, hanem még orvosok is. A megnövekedett vizsgálatok nagy száma miatt 1991-ben Országos Toxikológiai Intézet néven a zuglói Varranó utca 2-4. szám alatti épületbe költözött az intézet.

Bittera Gyula dr. illóolaj és vegyészeti gyár:

Ez a zuglói Hungária körút 77. szám alatt működött.

Dr. Bittera Gyula 1893. február 9-én született a Zólyom megyei Nagyszalotnán. A gyermekkorát Besztercebányán töltötte. Budapesti Tudományegyetemen 1914-ben természetrajz-zoológia tanári, majd 1919-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1918-19-ben az egyetemi Összehasonlító Anatómiai és Szövetani Intézetében tanársegéd. 1919-ben Kaposvárott a Magyar Általános Hitelbank támogatásával illóolaj- és vegyészeti gyárat, Budapesten illóolajgyárat alapított. 1919-1924 között a kaposvári gyár igazgatója, 1919-1949 között a budapesti gyár vezér igazgatója volt. 1949-től a Kompozíció Illóolaj- és Vegyészeti Gyár néven államosított üzemének volt főmérnöke, 1953-tól laborvezetője, 1954-58-ban kutatómérnöke. 1958-1960 között a Budapesti Pipere-szappangyár kutatómérnöke. 1960-1962-ben a Növényolaj- és Háztartási Vegyipari, 1962-63-ban a Gyógynövénykutató Intézet tudományos munkatársa. – Pályája kezdetén barlangzoológiával foglalkozott, majd rövid idő múlva a cikk gyógynövénytermesztés kötötte le a figyelmét. Már az 1920-as években felismerte a hazai illóolaj növények termesztésének és feldolgozásának nagy jelentőségét. A francia levendula meghonosításával világszerte is elismert, kiváló minőségű termékeket sikerült előállítania és külföldi piacokon keresetté tennie. Így lett világhírű a tihanyi levendula! A nevéhez fűződött a borsosmenta, orvosi zsálya, a muskotályzsálya, koriander, római kamilla és így tovább, rendszeres termesztésének és feldolgozásának hazai bevezetése, a vadon termő illóolajnövények közül megszervezte az izlandi zuzmó, a boróka rendszeres begyűjtését és feldolgozását. Felismerte a paprikamalmokban melléktermékként termelő és értéktelennek tartott őrlési hulladék gyógyászati jelentőségét. A Bittera-féle paprika kivonat a magas kapszaicin-tartalma miatt külföldön is keresett cikk volt. Még ma is használják a reumás bántalmak ellen. Jelentős érdeme volt a szintetikus Tetracor (pentametilén-tetrazol) magyarországi gyártásában és ezt komoly exportcikké fejlesztette. Az első magyarországi illóolajgyár igazgatójaként számos mezőgazdasági termőtelepet és feldolgozó üzemet létesített. Ezek megvalósítása érdekében soros kapcsolatot alakított ki a Gyógynövénykísérleti Állomással, majd annak jogutódjával, a Gyógynövénykutató Intézettel, állami gazdaságokkal, magántermelőkkel. Külföldi tudósokat,

szakembereket is meghívott hazánkba és ezzel nagy mértékben elősegítette az általa képviselt szakma megbecsülését. Az élete utolsó időszakában is fáradhatatlanul dolgozott. Az illóolaj-tartalmú növények nemesítési és agrotechnikai kérdéseivel foglalkozott. A nyomelemek és a műtrágyák hatásait is vizsgálta a terméshozamra és a minőségre. Számos közleménye jelent meg hazai és külföldi szakfolyóiratokban. Budapesten halt meg 1970. október 21-én. A síremléke a budapesti Farkasréti temetőben van. Irodalom: 1. Gyógyszerészet, 1971. 69, - 2. Új Magyar Életrajzi Lexikon. I. kötet, 758.